

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI AXBOROT TEXNOLOGIYALARI VA
KOMMUNIKATSIYALARINI RIVOJLANTIRISH VAZIRLIGI**

**MUHAMMAD AL-XORAZMIY NOMIDAGI
TOSHKENT AXBOROT TEXNOLOGIYALARI UNIVERSITETI**

**IQTISODIYOT TARMOQLARINING
INNOVATSION RIVOJLANISHIDA AXBOROT-
KOMMUNIKATSIYA TEXNOLOGIYALARINING
AHAMIYATI**

**Respublika ilmiy-texnik anjumani
Toshkent, 10-11-mart, 2022 - yil**

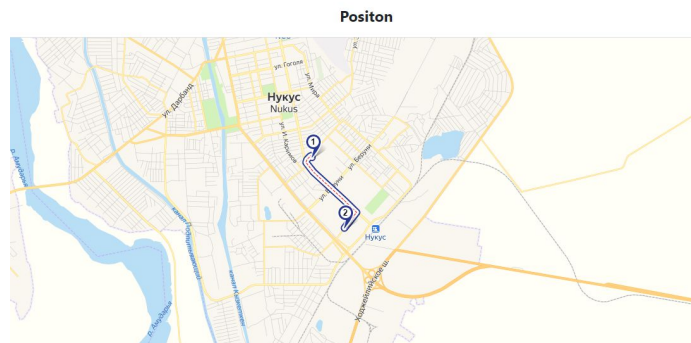
MA‘RUZALAR TO‘PLAMI

2-qism

TOSHKENT 2022

interfeysga ega bo'lgan qishloq xo'jaligi texnikalaridan foydalanishni optimallashtirish imkoniyatini beradiga web texnologiyalari asosida ishlaydigan tizimni ishlab chiqdik (1-rasm).

Rasmda axborot tizimining statistika deb nomlangan qismi keltirilgan bo'lib bu yerda transport vositasining kun davomida bosib o'tkan masofasi, harakatlari xronologiyasi keltirilgan shuningdek kartada ko'rish tugmasiga bosilgan uning harakatni boshlagan nuqtasidan to'xtash nuqtasigacha bo'sib o'tkan yo'lining trayektoriyasi ko'rsatiladi (2-rasm). Transport vositasiga GPS tracker o'rnatilgan bo'lib u kun davomida transport vositasining joylashgan o'rni haqidagi ma'lumotlarni serverga uzatib turadi.

1-rasm. CAIS axborot tizimida transport vositasi bosib o'tkan yo'lining trayektoriyasining ko'rsatilishi

Xulosa qilib aytganda, hozirgi vaqtda Internet texnologiyalarining juda keng tarqalishi uning ko'plab sohalarda keng qo'llanilishiga olib keldi. Mazkur tadqiqot ishi doirasida Internet tarmog'ida serverga o'rnatilgan web ilovaning interfeysini yaratish bo'yicha olingan natijalar ko'rsatib o'tildi.

ИҚТИСОДИЁТНИНГ РИВОЖЛАНИШИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ

Исмаилов А.М. (ТДИУ, доцент)

Касимов А.А. (ТДИУ, PhD)

Юлдашев Г.Т. (ТДИУ, катта ўқитувчи)

Бугунги рақамли иқтисодиёт шароитида табиийки, қайси соҳани олманг, уни рақамлаштиришда аввало замонавий технологиялар асосий воситадир. Рақамли технологияларнинг афзаллиги шундаки, масалан саноат ишлаб чиқаришда маҳсулотлар сифатини ошириш, таннархни камайтириш, ортиқча вақт сарфини олдини олиш ва саноатнинг атроф-муҳитга салбий таъсирини камайтириш кабиларга имкон беради.

Шу боис, сўнги йилларда иқтисодиёт тармоқларини рақамли технологиялар билан модернизациялаш орқали маҳсулот ва хизматлар сифати ва рақобатдошлигини ошириш ҳамда уларнинг экспортини ошириш борасида изчил иқтисодий ислохотлар амалга оширилмоқда.

Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги ПФ-60-сонли фармони билан тасдиқланган “Янги Ўзбекистонни 2022-2026 йилда ривожланиш стратегияси”нинг миллий иқтисодиётни жадал ривожлантириш ва юқори ўсиш суръатларини таъминлашда “Рақамли иқтисодиётни асосий «ҳайдовчи» тармоққа айлантириш ва унинг ҳажмини камида 2,5 баробар ошириш устида ишлаш” асосий мақсадлардан бири сифатида белгиланди.

Чунончи, тўртинчи саноат инқилоби дея эътироф этилаётган рақамли иқтисодиёт шароитида ишлаб чиқариш корхоналарида илғор ахборот технологияларни кенг жорий этиш ва уларни сифатли дастурий таъминот билан таъминлашнинг аҳамияти шундаки, у тармоқлар ривожланиши билан бир қаторда меҳнат унумдорлиги ва унинг сифатини ҳам оширади.

Умуман олганда, ахборот-коммуникация соҳаси бутун иқтисодиёт учун муҳим аҳамияти шундаки, у барча омилларнинг умумий самарадорлигини оширишга имконияти яратади. Шунингдек, ахборот технологиялари ҳар қандай ривожланган мамлакат иқтисодиётини ташкил этувчи асосий тармоқларни ривожлантиришнинг устувор йўналишларини ишлаб чиқиш ва сифатли бошқарув сиёсатини шакллантиришнинг асосий воситаси ҳам ҳисобланади.

Тадқиқотларга кўра, мамлакатда 1 фоиз иқтисодий ўсишига эришиш учун ахборот-коммуникация соҳаси 3 фоиз ўсиши лозим [2]. Яъни ахборот-коммуникация тармоқлари нафақат жамият тараққиётини ва давлат хавфсизлигини таъминлашнинг, балки, мамлакатнинг иқтисодий барқарор ўсишини таъминлашда ҳам муҳим омилларидан биридир.

Зеро, жаҳон тажрибаси ҳам ахборот технологиялари замонавий саноатнинг муҳим таркибий қисмларидан бири эканлигидан далолат беради. Юқори технологияли ишлаб чиқаришнинг энг муҳим соҳалари ривожланиб бораётган ахборот технологиялари орқали янги ва юқори технологияли маҳсулотларни яратишни таъминлайди [3].

Замонавий ахборот технологиялари ва тармоқларидан фойдаланиш саноат корхоналари учун фаолиятни бошқариш сифатини оширишни ва ходимларнинг янада самарали ўзаро ҳамкорлигини таъминлайди [4]. Шунингдек, рақамли иқтисодиёт шароитида тобора индивидуал ва мураккаблашиб бораётган истеъмолчилар талабларидан келиб чиқиб, маҳсулот ишлаб чиқаришда индивидуал ёндошув ва ноёб товарларни фақатгина замонавий рақамли технологиялар ҳамда дастурий таъминотлар ёрдамида амалга ошириш мумкин [5].

Шу нуқтаи назардан, саноатнинг технологик ўзига хослиги замонавий технологиялар, жумладан компьютер технологиялари ва уларнинг дастурий таъминотларини яратиш ҳамда доимий равишда такомиллаштириш талаб қилинади.

Республикамизда ана шундай технологиялар асосида иқтисодий фаолият тури бўйича “Ахборот ва алоқа” соҳасида фаолият кўрсатаётган корхона ва ташкилотлар сони 2022 йил 1 январ ҳолатига кўра 10587 тани ташкил этмоқда.

Жумладан, телекоммуникация хизматлари кўрсатиш бўйича 1255 та, компьютер дастурлаштириш соҳасидаги фаолияти бўйича 1121 та, компьютер технологиялари соҳасидаги маслаҳат хизматлари бўйича 461 та, компьютер ускуналарини бошқариш бўйича 243 та, ахборот технологиялари ва компьютер тизимлари соҳасидаги бошқа фаолият турлари бўйича 1596 та корхона ва ташкилотлар фаолият кўрсатмоқда.

Натижада, ахборот иқтисодиёти ва электрон тижорат соҳаларида яратилган ялпи қўшилган қиймат ҳажми 2020 йилда 11220,5 млрд. сўмни ташкил этади. Жумладан, ахборот коммуникация технологиялари (АКТ) сектори 9524,4 млрд. сўм, АКТ ишлаб чиқариш 563,7 млрд. сўм, АКТ савдоси 265,8 млрд. сўм, АКТ хизматлари 8694,9 млрд. сўм, контент сектори ва оммавий ахборот воситалари 1157,1 млрд. сўм ҳамда электрон тижорат 539,0 млрд. сўмни ташкил этган.

Ахборот иқтисодиёти ва электрон тижорат соҳаларида яратилган ялпи қўшилган қийматнинг ЯИМдаги улуши 2020 йилда 2,0 фоизни ташкил этган. Мазкур кўрсаткич 2015 йилда 1,9 фоизни ташкил этган бўлиб, шу даврга нисбатан 2020 йилда 0,1 фоизга ошган (1-жадвал).

1-жадвал

Ахборот иқтисодиёти ва электрон тижорат соҳаларида яратилган ялпи қўшилган қийматнинг ЯИМдаги улуши⁹ (ЯҚҚга нисбатан фоизда)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ахборот иқтисодиёти ва электрон тижорат сектори	1,9	2,1	2,3	2,1	1,8	2,0
<i>шу жумладан:</i>						
Ахборот коммуникация технологиялари (АКТ) сектори	1,8	2,0	2,1	1,9	1,6	1,7
АКТ ишлаб чиқариш	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
АКТ савдоси	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
АКТ хизматлари	1,6	1,8	1,9	1,7	1,4	1,6
Контент сектори ва оммавий ахборот воситалари	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Электрон тижорат	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1

Таҳлилларга кўра, 2020 йилда АКТ соҳасида товарлар экспорти 23925,0 минг АҚШ долларига етиб, ушбу кўрсаткич 2015 йилга нисбатан қарийб 3,7 мартага ошган (2-жадвал).

2-жадвал

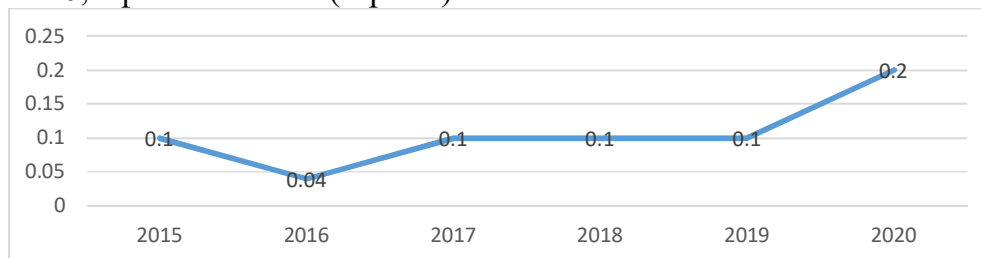
АКТ соҳасида товарлар экспорти¹⁰ (млн. АҚШ доллари)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Жами АКТ соҳасида товарлар экспорти	6559,50	5097,40	10655,20	12301,90	18155,90	23925,0
<i>шу жумладан:</i>						
Маиший электроника	517,7	3096,30	8787,10	10834,30	15962,80	20990,0
Алоқа ускуналари	1525,30	246,2	164,6	60	73,5	348,5
Компьютерлар ва ташқи қурилмалар	1780,30	149,6	6,2	12,6	234,4	1149,7
АКТ соҳасида бошқа товар ва компонентлар	2736,10	1605,30	1697,30	1395,00	1885,20	1436,8

⁹ Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

¹⁰ Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Бундан ташқари, жами товарлар экспортига нисбатан АКТ соҳасидаги товарлар экспорти улуши 0,2 фоизни ташкил этган. Бу кўрсаткич 2015 йилга нисбатан 0,1 фоизга ошган (1-расм).

1-расм. Жами товарлар экспортига нисбатан АКТ соҳасидаги товарлар экспорти улуши¹¹ (фоизда)

Демак, иктисодиётни модернизациялаш ва диверсификациялаш, унинг ҳажмини ошириш ҳамда ички ва ташқи бозорларда рақобатбардош маҳсулотлар турларини кенгайтиришда рақамли технологиялар асосий омиллардан бири эканлигини кўрсатмоқда.

Шунингдек, инсон капиталини ривожлантириш, фан-техника, ихтиролар ва технологиялар тизимини ривожлантириш, инновацион фаолиятни молиялаштиришни яхшилаш, рақобатни ривожлантириш ва буйроқратик тўсиқларни бартараф этиш, инфратузилма ва ахборот-коммуникация технологияларини ривожлантириш каби йўналишларга эътибор қаратиш лозим.

BIZNES INTELLEKT: ASOSIY IMKONIYATLARI, SINGDIRISH QOBILIYATINING ROLI

Nazarov A. O'. (Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU, assistent)

Arzikulov S. D. (Muhammad al-Xorazmiy nomidagi TATU, katta o'qituvchi)

Kundalik jarayonlarda ishlab chiqariladigan ma'lumotlar va ma'lumotlarning miqdori doimiy ravishda oshib boradi, bu esa soha korxonalarini innovatsiyalar va ish faoliyatini yaxshilash uchun qo'shimcha tashqi bilim va ma'lumotlarga tobora ko'proq tayanishga majbur qiladi. Kompyuter intellektining tez rivojlanishi, shuningdek, "ko'p hajmdagi ma'lumotlar" kontseptsiyasining paydo bo'lishi bilan biznes intellekti va tahlili tadqiqotchilar va amaliyotchilar uchun tobora muhim tushunchaga aylandi. *BI* dastlab qaror qabul qilishni qo'llab-quvvatlash faoliyati uchun ishlatilgan bo'lsa-da, ular tashkiliy o'rganish va tuzatishlar, operatsion samaradorlikni oshirish va tashkilot intellektini mustahkamlash uchun tobora ko'proq e'tiborga olinmoqda.

BI tomonidan yaratilgan tushunchalarni birlashtirish uchun qiymat yaratish jarayonlarida to'rtta alohida, ammo bir-birini to'ldiruvchi yutilish qobiliyatiga tayaniladi: sotib olish, o'zlashtirish, o'zgartirish va ekspluatatsiya qilish. Shunday

¹¹ Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари асосида муаллиф томонидан тузилагн.

<i>Мухаммадиев А., Фармонов Ф.</i> УЧ ЎЛЧОВЛИ МУРАККАБ ОБЪЕКТЛАРНИ ГЕОМЕТРИК МОДЕЛЛАШТИРИШ УСУЛЛАРИ	342
<i>Boymurodov B.E., Raxtonaliyev A.X.</i> COMPRESSING VIDEOS USING ONLINE APPS AND ITS COMPARISON TO COMMON VIDEO COMPRESSING ALGORITHMS	343
<i>Polvonov X.N.</i> COMPARATIVE VIDEO EDITING PROGRAMS	346
10-sho'ba. RAQAMLI IQTISODIYOTNING RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	
<i>Ачилова Ф.К.</i> УЙ-ЖОЙ КОММУНАЛ ХИЗМАТ КЎРСАТИШ БОШҚАРУВИДА АХБОРОТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИНИ ЖОРИЙ ЭТИШНИНГ ХОРИЖИЙ ДАВЛАТЛАР ТАЖРИБАСИ	351
<i>Хамидов С.Р.</i> ЎЗБЕКИСТОН БАНК ТИЗИМИДА ТИЖОРАТ БАНКЛАРИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА УЛАРНИНГ ЭЛЕМЕНТЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ	354
<i>Nosirov B.N.</i> ALOQA VA АХБОРОТЛАСHTIRISH TARMOQLARINI RIVOJLANTIRISHNI IMITATSIYA MODELI	359
<i>Yuldasheva A.Z.</i> ELEKTRON HUKUMAT XIZMATLARINI TAQDIM ETISHDA MUQOBIL YECHIMLARNI ANIQLASH YONDASHUVIGA OID	361
<i>Назарова Г.Н.</i> РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШНИНГ ИННОВАЦИОН УСУЛЛАРИ	363
<i>Омонуллаева Ф.О.</i> ЖУРНАЛИСТИК СУРИШТИРУВ ЖАРАЁНЛАРИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ АГОРИТМЛАРИ ВА МОНИТОРИНГ ҚИЛИШ	365
<i>Ачилова Ф.К.</i> УНИВЕРСАЛ ИНТЕГРАЛЛАШГАН ПЛАТФОРМАНИНГ ФУНКЦИОНАЛ ИМКОНИАТЛАРИ	367
<i>Xatamov O.Q., Ibragimov Q.T.</i> O'ZBEKISTONNI RIVOJLANTI- RISHDA AQLLI SHAHAR TECHNOLOGIYALARINI QO'LLASH	370
<i>Махаммадиев М.М.</i> МЕХНАТ БОЗОРИ НАЗАРИЯСИ ВА УНИ РАҚАМЛИ ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ТАДҚИҚ ЭТИШ МЕТОДОЛОГИЯСИ	372
<i>Usmonov J.T., Raxmanova V.M.</i> BANK TIZIMIDA BLOKCHЕYNDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI	375
<i>Shixiyev R.M.</i> QISHLOQ XO'JALIGI SOHASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI JORIY ETISHDA WEB ILOVALARNING	380
<i>Исмаилов А.М., Касимов А.А., Юлдашев Г.Т.</i> ИҚТИСОДИЁТНИНГ РИВОЖЛАНИШИДА РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИНГ АҲАМИЯТИ	382
<i>Nazarov A.O', Arzikulov S.D.</i> BIZNES INTELLEKT: ASOSIY IMKONIYATLARI, SINGDIRISH QOBILIYATINING ROLI	385